

ВІСНИК ЦЕНТРУ

Обов'язкове пенсійне страхування: нагальність та ризики пропонованих змін

Одним з ключових питань перебудови системи соціального захисту в Україні є проведення пенсійної реформи. Нинішня пенсійна система незадовільно виконує свою головну функцію — захист людей похилого віку від бідності. В теперішньому вигляді ця система є несправедливою і не має перспектив, адже зв'язок між сьогоднішніми заощадженнями та майбутніми пенсійними виплатами розірвано. Важливий напрямок пенсійної реформи — вдосконалення системи обов'язкового державного страхування. Працюючи в межах проекту "Аналіз наслідків запровадження нового пенсійного законодавства в Україні", Міжнародний центр перспективних досліджень разом з компанією PADCO дослідили законопроект "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" з точки зору забезпеченості громадян трудовою пенсією та можливості надійно й ефективно робити заощадження на старість

Чому сучасна система є неефективною?

Чинна в Україні пенсійна система є неефективною. Ця складова соціальної політики не відповідає вимогам, дотримання яких є передумовою виконання головної функції солідарної системи — захист людей похилого віку від бідності. Ці вимоги такі:

- забезпечення мінімальної пенсії на рівні, не нижчому за межу малозабезпеченості;
- відповідність величини пенсії внескам до пенсійної системи протягом життя;
- фінансова збалансованість системи і в короткостроковому, і в довгостроковому періоді. (Нинішня пенсійна система не була б фінансово збалансована, якби зараз рівень пенсій підняли до рівня межі малозабезпеченості);
- ефективне адміністративне управління системою. Йдеться про ефективність збору внесків та розподілу пенсій, зведення до мінімуму втрат і зловживань;
- достатня юридична база, яка не потребуватиме постійних змін, а отже, підтримуватиме пенсійну систему в стабільному стані.

За міжнародними стандартами, вік виходу на пенсію в Україні є низьким. Цей факт негативно впливає на стан

солідарної пенсійної системи: люди роблять внески протягом коротшого часу, а пенсії отримують протягом довшого часу.

Українська економіка не здатна підтримувати таку велику кількість пільгових пенсіонерів, яка є зараз. Пільгові пенсіонери одержують вищі, порівняно зі середнім рівнем, пенсії і виходять на пенсію раніше. Ця обставина призводить до несправедливого розподілу пенсій: люди, які сплачували однакові за обсягом внески, отримують різні за величиною пенсії. Іншою особливістю нинішньої пенсійної системи є надання низькооплачуваним працівникам набагато більших пенсій, ніж їхні сплачені внески.

Система трудових книжок створює умови для зловживань та фальсифікації трудового стажу. Можна тримати трудову книжку на підприємстві, фактично там не працюючи. Крім того, середній заробіток, який враховують під час обчислення пенсії, охоплює лише останні два роки трудової діяльності. Тому нерідко працівникам протягом останніх двох років перед виходом на пенсію завищують заробітну платню.

За своєю суттю Пенсійний фонд є фондом страхування. Люди сплачують внески до фонду в період активної трудової діяльності і сподіваються на

Події минулого тижня

Навчання з підготовки урядових документів. 3 лютого в межах проекту "Економічне моделювання та прогнозування в Україні" відбулося навчання з урядової комунікації. Представник дослідницького центру Conference Board of Canada Майкл Спербер, який має двадцятирічний досвід роботи в канадському уряді, запропонував спеціалістам міністерств економіки, фінансів та Національного банку ідеї щодо підвищення якості урядових документів.

Під час роботи над документом урядовий аналітик мусить дати собі відповіді на такі питання:

- якою саме є тема (про що ви пишете, про що — ні);
- хто є цільовою аудиторією (безпосередній керівник, міністр, колеги, громадськість) і яку користь матиме ваш документ для цієї аудиторії;
- яке призначення документу (надати рекомендацію щодо безпосередньої дії, допомогти глибше зрозуміти ситуацію тощо);
- що читач має засвоїти з документу (головна думка, яку він має запам'ятати).

Саме цьому останньому завданню й мусить підпорядковуватися структура документу. Головну думку мають підтримувати декілька ключових ідей, підсилених аргументами. Щоб досягти максимального ефекту, авторові належить приділити увагу послідовності розгляду цих ідей.

Майкл Спербер ознайомив учасників навчання з рекомендаціями щодо підготовки записок для керівництва, а також вимогами до подання

документів з міністерства на розгляд Кабінету Міністрів, які діють у Канаді.

Якщо Ви бажаєте отримати матеріали, підготовані для цього навчання (українською або англійською мовою), звертайтеся, будь ласка, до відповідального за роботу з клієнтами Центру Олексія Блінова, тел. 463-6337, e-mail: marketing@icps.kiev.ua, або до координатора проекту Оксани Реміги, e-mail: ORemiga@icps.kiev.ua.

Готовий робочий варіант макроекономічної моделі для України.

5 лютого в Центрі відбулася презентація робочого варіанту макроекономічної моделі для України, який розробляють у межах проекту "Економічне моделювання та прогнозування в Україні".

Представлені матеріали є підсумком шестимісячної праці всіх учасників проекту: представників міністерств економіки, фінансів та НБУ, консультантів Conference Board of Canada та економістів Міжнародного центру перспективних досліджень.

Модель складається з таких блоків: реальний сукупний попит, сукупна пропозиція, доходи, надходження до бюджетів та борг, фінансові ринки, ціни, зайнятість, витрати-випуск. Поки що розроблено теоретичний варіант моделі. Наступним етапом проекту є збирання даних та коригування моделі відповідно до цих даних.

Якщо Ви бажаєте отримати опис робочого варіанту моделі (українською або англійською мовою) і взяти участь у його обговоренні, звертайтеся, будь ласка, до відповідального за роботу з клієнтами Центру Олексія Блінова, тел. 463-6337, e-mail: marketing@icps.kiev.ua, або до координатора проекту Оксани Реміги, e-mail: ORemiga@icps.kiev.ua.

"Вісник Центру" є щотижневою публікацією Міжнародного центру перспективних досліджень, що розповсюджується електронною поштою. Якщо Ви хочете бути внесеними до списку розсилання бюлетню, надішліть інформацію про себе на адресу: marketing@icps.kiev.ua. Директор публікацій Гліб Вишлінський (hlib@icps.kiev.ua) Редактор "Вісника Центру" Євгенія Єгорова (ee@icps.kiev.ua) Літературний редактор Марта Боянівська Передрук матеріалів дозволено з відома Центру. Адреса: 04070, Україна, м. Київ, вул. Волоська, 8/5 Телефон: (38044) 463 63 37 Факс: (38044) 463 59 70 Сторінка у Всесвітній павутині: <http://www.icps.kiev.ua/>

забезпечення в старості. *Проте зараз Пенсійний фонд змушений сплачувати пенсію людям, які ніколи не працювали або працювали так недовго, що не заробили собі на пенсію.* Ці категорії громадян отримують соціальну пенсію (якщо вони не мають трудового стажу) або цільову соціальну допомогу (якщо вони мають недостатній стаж або дуже низький рівень заробітної платні перед виходом на пенсію). Така практика суперечить страховим принципам і підриває цілісність пенсійної страхової системи.

Чи може система обов'язкового нагромадження поліпшити ситуацію?

Уряд вже почав здійснювати певні заходи, що мають підвищити ефективність нинішньої солідарної системи. До кінця 2001 року відповідальність за виплату соціальних пенсій буде перекладено на державний бюджет. Започатковано створення системи персоналізованих рахунків, за якої братимуть до уваги індивідуальний трудовий стаж та заробітну платню, а також внесок кожного до пенсійної системи. Ці зміни є важливими, але недостатніми для розв'язання головної проблеми пенсійної системи. Тому в проекті закону "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" уряд пропонує запровадити систему обов'язкового індивідуального нагромадження. На відміну від солідарної системи, за якої всі надходження від пенсійних внесків уряд спрямовує на поточні виплати пенсіонерам, нова система передбачатиме облік внесків на індивідуальних нагромаджувальних рахунках та їх інвестування на фінансовому ринку.

Головними аргументами на користь створення системи обов'язкового індивідуального нагромадження є такі:

- менше відчуваються коливання, що їх спричинює зміна демографічної ситуації;
- існує можливість підвищити ефективність системи, передавши деякі функції приватним компаніям (йдеться про нагромадження коштів, інвестування, розподіл пенсій);
- люди змушені відкладати гроші на старість протягом активного трудового життя;
- зменшується залежність пенсійної системи від короткострокових політичних впливів;
- виникає стимул до збільшення заощаджень, що стають інвестиціями в економіку і сприяють її зростанню.

Запровадження системи обов'язкового індивідуального нагромадження в Україні буде ефективним за таких умов:

- зростання економіки. Саме економіка має генерувати кошти для пенсійної системи в такому обсягу, аби їх частину можна було перераховувати до новоствореної системи нагромадження і при цьому далі здійснювати поточні виплати зі солідарної системи;
 - повне запровадження системи персоналізованого обліку. Якщо немає впевненості в правильності обліку, то не можна гарантувати, що внески належним способом буде розподілено між солідарною системою та системою обов'язкового нагромадження, а пенсії — між платниками внесків;
 - створення дієвої нормативної бази й адміністративної інфраструктури для регулювання та управління діяльністю Пенсійного фонду. На момент запровадження системи обов'язкового індивідуального нагромадження, коли обсяг активів для інвестування різко збільшиться, така база та інфраструктура вже мають існувати. Спроба створити цю систему регулювання одночасно із запровадженням обов'язкових нагромаджувальних рахунків спричинить фінансову катастрофу.
 - поінформованість суспільства щодо всіх аспектів функціонування системи обов'язкового індивідуального нагромадження. Запровадження такої системи означає, що уряд перекладає відповідальність за ризик зі себе на майбутніх пенсіонерів. Наприклад, люди, що виходитимуть на пенсію під час фінансової кризи, отримають меншу пенсію. Адже внаслідок зниження цін фінансових активів сума, нагромаджена на індивідуальному рахунку, буде меншою. ■
- Проект "Аналіз наслідків запровадження нового пенсійного законодавства в Україні", який Центр проводив разом з українсько-канадським проектом "Співпраця в підготовці законодавства" за фінансової підтримки Агентства Канади з міжнародного розвитку, має три складові: (1) аналіз впливу законопроекту "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" на фінансовий стан пенсійної системи, (2) аналіз впливу законопроекту "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" на економічне середовище, (3) аналіз наслідків запровадження законопроекту "Про недержавні пенсійні фонди". Повний звіт про результати дослідження буде опубліковано найближчими місяцями в журналі Центру "Перспективні дослідження".*